

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-612/23-1

Sprawa C-612/23

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

6 października 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Oberlandesgericht Düsseldorf (Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

21 września 2023 r.

Powód, strona wnosząca apelację i druga strona postępowania apelacyjnego:

Verbraucherzentrale Berlin e. V.

Pozwana, strona wnosząca apelację i druga strona postępowania apelacyjnego:

Vodafone GmbH

[...]

Ogłoszono w dniu 21 września 2023 r.

[...]

**OBERLANDESGERICHT DÜSSELDORF (WYŻSZY SĄD KRAJOWY
W DÜSSELDORFIE)**

POSTANOWIENIE

w sprawie

Verbraucherzentrale Berlin e. V., [...] Berlin,

Powód, strona wnosząca apelację i druga strona postępowania apelacyjnego,

[...]

przeciwko

Vodafone GmbH, [...] Düsseldorf,

Pozwana, strona wnosząca apelację i druga strona postępowania apelacyjnego,

[...]

20. izba cywilna Oberlandesgerichts Düsseldorf (wyższego sądu krajowego w Düsseldorfie) [...].

postanowiła:

I.

Postępowanie zostaje zawieszono.

II.

Oberlandesgericht Düsseldorf (wyższy sąd krajowy w Düsseldorfie) zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującym pytaniem dotyczącym wykładni art. 30 ust. 5 dyrektywy 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników (dyrektywa o usłudze powszechnej), w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 21 dyrektywy 2009/136/WE Parlamentu Europejskiego i Rady:

Czy przez „początkowy okres zobowiązania” należy rozumieć wyłącznie okres obowiązywania umowy pierwotnej, czy również umowę przedłużającą, która jest oparta na aktualnych oświadczeniach woli zawartych i wprowadzonych w życie znaczny czas przed wygaśnięciem umowy pierwotnej, jeżeli przedmiotem tej umowy przedłużającej są zmienione w stosunku do umowy pierwotnej świadczenia przedsiębiorcy i klienta?

U z a s a d n i e n i e :

- 1 Powód, stowarzyszenie ochrony konsumentów z czynną legitymacją procesową, kwestionuje pewien sposób postępowania pozwanej, dostawcy usług telekomunikacyjnych, między innymi w zakresie telefonii komórkowej, w stosunku do jej klientów, taki jaki miał miejsce w przypadku dwóch klientów, a mianowicie klienta 1 i klienta 2.
- 2 Każdy z klientów zawarł z pozwaną umowę pierwotną z ustalonym minimalnym okresem obowiązywania umowy. Na kilka miesięcy przed zakończeniem danej umowy pierwotnej w 2018 r. chcieli oni zmienić taryfy (klient 1 zamiast taryfy „Vodafone Red 2016 S” chciał mieć taryfę „Vodafone Red L”, a klient 2 zamiast nieznanej taryfy – taryfę „allnet-Flat Max”), co było [w obu przypadkach] połączone z zakupem – za obniżoną cenę – nowego smartfona i wyższą ratą miesięczną. W związku z czym klienci zgłosili się do salonu pozwanej.

2

- 3 W rezultacie pozwana sporządziła „Umowę dodatkową do istniejącej umowy o świadczenie usług Vodafone” [...] o takim samym numerze. Umowa taka została podpisana przez klienta 1. W początkowej części umowy napisano wprawdzie:

Zdecydowali się Państwo na zakup nowego smartfona lub tabletu po obniżonej cenie przed końcem minimalnego okresu obowiązywania umowy i w związku z tym na zawarcie nowej umowy. W dniu ... [pierwszy dzień po zakończeniu minimalnego okresu trwania pierwotnej umowy] rozpoczyna się nowy minimalny okres obowiązywania Państwa umowy, wynoszący 24 miesiące. (...)

W sekcji „Taryfa” napisano:

Niniejsza taryfa ma w dalszym ciągu zastosowanie do umowy:

Red L z podstawowym telefonem ...,

co oznaczało „nową” taryfę z „nowymi” cenami. Zgodnie z dalszym postanowieniem, opcja dodatkowego pakietu danych, który można było zarezerwować tylko dla „Red L”, miała zostać włączona już w dniu podpisania umowy. Klient 1 od razu otrzymał nowy smartfon, a pozwana od razu zafakturowała opłatę według nowej taryfy. W późniejszym czasie pozwana zajęła stanowisko, wedle którego okres obowiązywania „umowy dodatkowej” wynoszący 24 miesiące nie rozpoczął się już w momencie jej podpisania, ale dopiero wraz z wygaśnięciem pierwotnej umowy, kilka miesięcy później.

- 4 W „Przedłużeniu umowy” dla klienta 2 [...] napisano:

Data rozpoczęcia umowy:

13.08.2018

Okres obowiązywania umowy: 26 miesięcy ...

Dzień 13 sierpnia 2018 r. to data wizyty klienta 2 w salonie. Nowy smartfon został mu od razu wydany i od tego dnia pozwana fakturowała opłaty zgodnie z taryfą „allnet-Flat Max”. W odpowiedzi na reklamację klienta dotyczącą przekroczenia 24-miesięcznego okresu obowiązywania umowy, pozwana odpowiedziała, że do 24-miesięcznego minimalnego okresu obowiązywania umowy należy doliczyć pozostały okres obowiązywania umowy pierwotnej, który jeszcze nie upłynął.

- 5 Powód podniósł, że klient był w ten sposób związany umową przez okres dłuższy niż 24 miesiące, wbrew § 43b zdanie pierwsze Telekommunikationsgesetz (niemieckiej ustawy o telekomunikacji, zwanej dalej „TKG”) w brzmieniu obowiązującym w tamtym czasie, a w każdym razie wbrew § 309 pkt 9 lit. a) Bürgerliches Gesetzbuch (niemieckiego kodeksu cywilnego, zwanego dalej „BGB”) [dotyczącego nieważności ogólnych warunków umów, które przewidują okres obowiązywania niektórych umów wiążący drugą stronę przez okres dłuższy

niż dwa lata] w brzmieniu obowiązującym w tamtym czasie. W związku z tym powód wniósł o,

nakazanie pozwanej,

I.

zaniechania [...] w przyszłości, przy umowach telekomunikacyjnych zawieranych z konsumentami w ramach działalności gospodarczej pozwanej,

1.

stosowania, w przypadku zamiany umowy, postanowień, zgodnie z którymi nowa umowa o świadczenie usług telekomunikacyjnych ma minimalny okres obowiązywania umowy wynoszący 24 miesiące, który rozpoczyna bieg dopiero po upływie minimalnego okresu obowiązywania poprzedniej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych, [...] [w tym miejscu i w kolejnych skreślone zostały odniesienia do załączników z dokumentacją w tych dwóch konkretnych przypadkach], jeżeli aktywacja nowej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych ma nastąpić jeszcze przed upływem okresu obowiązywania poprzedniej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych, o ile [...] prowadzi to do przekroczenia 24-miesięcznego okresu związania klienta umową.

alternatywnie,

stosowania, w przypadku zamiany umowy, postanowień, zgodnie z którymi nowa umowa o świadczenie usług telekomunikacyjnych ma okres obowiązywania wiążący drugą stronę umowy przez dwa lata, który rozpoczyna bieg dopiero po upływie minimalnego okresu obowiązywania poprzedniej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych, [...], jeżeli aktywacja ma nastąpić jeszcze przed upływem okresu obowiązywania poprzedniej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych, o ile [...] prowadzi to do przekroczenia 24-miesięcznego okresu związania klienta umową, pod warunkiem, że nie chodzi o postanowienia uzgodnione indywidualnie.

lub

2.

wskazywania na fakturach lub w potwierdzeniach zmian umów o świadczenie usług telekomunikacyjnych daty zakończenia minimalnego okresu obowiązywania umowy w miesiącach, który powoduje związanie konsumenta umową, które przekracza 24 miesiące, [...].

alternatywnie

wskazywania na fakturach lub w potwierdzeniach zmian umów o świadczenie usług telekomunikacyjnych daty zakończenia minimalnego okresu obowiązywania

4

umowy lub długości minimalnego okresu obowiązywania umowy w miesiącach, które prowadzą do powstania okresu związania konsumenta umową dłuższego niż dwa lata, o ile nie chodzi tu o indywidualne uzgodnienia, [...].

lub

3.

powoływania się na to, że w przypadku zmiany umowy przed upływem minimalnego okresu obowiązywania poprzedniej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych, pozostały okres obowiązywania poprzedniej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych jest dodawany do rozpoczynającego się 24-miesięcznego okresu obowiązywania nowej umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych [...].

[...]

- 6 Pozwana wniosła o oddalenie powództwa. Podniosła, że umowa została jedynie przedłużona za porozumieniem stron, a do takiego przedłużenia nie ma zastosowania ani § 43b zdanie pierwsze TKG w brzmieniu obowiązującym w tamtym czasie, ani § 309 pkt 9 lit. a) BGB. Nie można, zdaniem pozwanej, przeprowadzać w tym przypadku kontroli ogólnych warunków umów, ponieważ są to indywidualne uzgodnienia.
- 7 Zaskarżonym wyrokiem Landgericht (sąd krajowy) nakazał pozwanej zaniechanie zgodnie z żądaniami alternatywnymi z pkt I.1. i I.2 [...]. W uzasadnieniu sąd stwierdził: Zakwestionowane działania nie naruszały wprawdzie wskazanych przepisów; zawarte w nich zakazy dotyczą wyłącznie okresu trwania umów pierwotnych, a nie okresu trwania kolejnych umów, o które tu chodzi – pomimo zmiany treści umowy. Uzgodnienia te stanowiły jednak ogólne warunki umów, które naruszały § 307 BGB [dotyczący nieważności ogólnych warunków umów, które są w sposób nieuzasadniony, wbrew zasadom współżycia społecznego, niekorzystne dla kontrahenta]; przy badaniu ich niezgodności z prawem należało wziąć pod uwagę ocenę na podstawie § 309 pkt 9 litera a) BGB.
- 8 Od tego wyroku obie strony wnoszą apelację w zakresie dla nich niekorzystnym [...].
- 9 [...]
- 10 [...]
- 11 [...] [W kwestii terminu rozpoczęcia wymiany zmienionych świadczeń zgodnie z przedmiotowymi umowami. Sąd odsyłający przyjmuje – w szczególności na podstawie faktycznego wykonywania umów – że „umowa dodatkowa” i „przedłużenie umowy” pozwanej z jej klientami powinny, jak wynika ze zgodnej woli obu stron umowy, obowiązywać i zostać wprowadzone w życie już w dniu wizyty klientów w salonie pozwanej].

- 12 Na tym tle powstaje pytanie prejudycjalne. Zgodnie z głównymi twierdzeniami pozwu jest on zasadny, jeżeli zakwestionowany sposób postępowania naruszył § 43b zdanie pierwsze TKG w brzmieniu obowiązującym w tamtym czasie. Przepis ten brzmiał następująco:

Początkowy okres zobowiązania wynikający z umowy między konsumentem a dostawcą publicznie dostępnych usług telekomunikacyjnych nie może przekraczać 24 miesięcy.

Przepis ten transponuje art. 30 ust. 5 dyrektywy 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników (dyrektywa o usłudze powszechnej) w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 21 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE, które jest następujące:

Państwa członkowskie zapewniają, aby umowy zawierane między konsumentami a przedsiębiorstwami świadczącymi usługi łączności elektronicznej nie wprowadzały początkowego okresu zobowiązania przekraczającego 24 miesiące.

Motyw 47 dyrektywy 2009/136/WE stanowi w tym względzie:

Aby odnieść pełną korzyść z konkurencji, konsumenci powinni być w stanie dokonywać świadomych wyborów i – gdy leży to w ich interesie – zmieniać dostawców. Istotne jest zapewnienie, aby możliwości tej nie ograniczały przeszkody prawne, techniczne ani praktyczne, w tym warunki umów, procedury, opłaty itd. Nie wyklucza to jednak wprowadzania racjonalnie uzasadnionych minimalnych okresów umownych w umowach z udziałem konsumentów.

§ 43b zdanie pierwsze TKG należało zatem interpretować zgodnie z dyrektywą.

- 13 Na wstępie wskazać należy, że w niniejszym postępowaniu nie pojawia się kwestia tego, kiedy rozpoczyna się bieg 24-miesięcznego okresu – już w chwili zawarcia umowy, czy dopiero w chwili uzgodnionego rozpoczęcia świadczenia usług. Co prawda, zgodnie z tym pierwszym poglądem, postępowanie pozwanej w każdym przypadku budziłoby zastrzeżenia, gdyż pomiędzy momentem zawarcia umowy a uzgodnionym końcem okresu jej obowiązywania w każdym przypadku upłynęłoby więcej niż 24 miesiące. Tego rodzaju uchybienie nie jest jednak przedmiotem żądania pozwu.
- 14 Ponadto przepis art. 105 ust. 1 dyrektywy (UE) 2018/1972 – który zastępuje art. 30 ust. 5 dyrektywy 2002/22/WE – ani przepis § 56 TKG w nowym brzmieniu, obowiązującym od 1 grudnia 2021 r., który transponuje ten przepis dyrektywy, nie odgrywają tu bezpośredniej roli. Zgodnie bowiem z prawem niemieckim powództwo o zaniechanie zakwestionowanego postępowania może zostać uwzględnione tylko wtedy, gdy postępowanie to było już wówczas [w chwili jego podejmowania] niezgodne z prawem. Obecny stan prawny może zatem mieć co najwyżej pośrednie znaczenie, jeśli chodzi o wyciągnięcie

wniosków – ze zmian wprowadzonych przez nowy stan prawny – co do poprzednio obowiązującego stanu prawnego.

- 15 To, co należy rozumieć przez „początkowy okres zobowiązania”, jest w Niemczech przedmiotem sporu.
- 16 Według jednego z poglądów chodzi tylko o „pierwotną umowę”. Ograniczenie do 24 miesięcy ma zatem zastosowanie tylko do zawartej pierwotnie umowy. Jeśli umowa jest kontynuowana, ograniczenie to nie ma zastosowania. Dotyczy to zarówno przypadku, gdy umowa – jak przewidziano od początku – jest kontynuowana w przypadku braku wypowiedzenia (w tym zakresie ograniczenia wynikają jednak z załącznika [– ust. 1 lit.] h) [–] do dyrektywy 93/13/WE i przepisu go transponującego, t.j. § 309 pkt 9 lit. b) BGB, a obecnie z art. 105 ust. 3 dyrektywy (UE) 2018/2018. 105 ust. 3 dyrektywy (UE) 2018/1972 i przepisu go transponującego, t.j. § 56 ust. 3 TKG w nowym brzmieniu), jak również w przypadku, gdy przedłużenie okresu obowiązywania umowy wynika z aktualnych, wzajemnie złożonych oświadczeń woli stron. Zgodnie z tym poglądem ocena powinna być tak sama również wtedy, gdy przedłużenie umowy zawiera jednocześnie zmiany warunków umownych dotyczących świadczeń i wynagrodzenia.
- 17 Zgodnie z drugim poglądem przyjętym przez izbę orzekającą [...] „początkowy okres zobowiązania” oznacza każdy minimalny okres obowiązywania umowy określony na podstawie aktualnych oświadczeń woli. Jak wynika z motywu 47 (zob. pkt 12), konsumentowi należy w każdym przypadku zaoferować możliwość zakończenia umowy po upływie rozsądnego minimalnego okresu jej obowiązywania (który dyrektywa określa na maksymalnie 24 miesiące), również ze względu na ochronę konkurencji. Powód podany w motywie 47 ma zastosowanie niezależnie od tego, czy umowa jest umową pierwotną, czy umową przedłużającą. Gdyby pogląd wyrażony w pkt 16 był prawidłowy, nie istniałyby jasne wytyczne dotyczące okresu trwania umów przedłużających zawartych na podstawie aktualnych oświadczeń woli, ani wówczas, ani obecnie, jeżeli – jak twierdzi pozwana – [pominięcie] słowa „początkowy” w art. 105 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy (UE) 2018/1972 w porównaniu z poprzednim przepisem zostanie uznane za zwykły błąd redakcyjny bez żadnego merytorycznego znaczenia. Ponadto, zgodnie z poglądem, o którym mowa w pkt 16, znaczenie zmian umowy oceniane jest przy uwzględnieniu tego, czy na gruncie prawa krajowego jest to zwykłe przedłużenie umowy (aczkolwiek ze zmianami w jej treści), czy też tzw. „nowacja” (zawarcie umowy na nowo, przy całkowitym zakończeniu starej umowy), co czyni tym samym wykładnię dyrektywy zależną od koncepcji krajowych. Zgodnie z poglądem przyjętym przez izbę orzekającą, termin „początkowy okres zobowiązania” należy rozumieć inaczej niż milczące przedłużenie okresu obowiązywania umowy, które zostało wówczas uregulowane w załączniku [– ust. 1 lit. h) [–] do dyrektywy 93/13/EWG, a obecnie również w art. 105 ust. 3 dyrektywy (UE) 2018/1972. Stworzyłoby to wyraźne rozgraniczenie obszarów regulacyjnych zarówno w prawie Unii, jak i w prawie krajowym [...]. Pominięcie słowa „początkowy” w art. 105 ust. 1 zdanie pierwsze

dyrektywy (UE) 2018/1972 w porównaniu z poprzednim przepisem można, zdaniem izby orzekającej, tłumaczyć tym, że kwestia milczącego przedłużenia jest obecnie bezpośrednio uregulowana w kolejnych ustępach.

- 18 Pozwana twierdzi, że konsument w mniejszym stopniu potrzebuje ochrony w przypadku umowy przedłużającej, ponieważ zna już wiarygodność i praktykę rozliczeniową przedsiębiorcy. Argument ten nie ma zastosowania a priori w przypadku przedłużenia umowy ze zmianą zobowiązań do wykonania świadczenia, co ma być wyłącznym przedmiotem rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, abstrahując już od faktu, że względy te – w świetle motywu 47 (zob. pkt 12) – nie uzasadniają dłuższego minimalnego okresu obowiązywania umowy niż 24 miesiące.

[...]

DOKUMENT ROBOCZY